

Megrendelt emlékezet

Magyar kiállítások Auschwitzban, 1960/1965

Blinken OSA Archivum, Centrális Galéria

2023. szeptember 14. — december 3.

kurátor: Véri Dániel

A közvélekedéssel szemben a holokaust a szocializmus korai éveiben sem számított tabunak a képzőművészetben. Számos, magánkezdeményezésre készült műalkotás mellett a téma a hivatalos emlékezetpolitika keretei között is megjelent. A kutatásra épülő kiállítás és a hozzá kapcsolódó, előkészítés alatt álló kötet a holokaust képzőművészeti emlékezetének egy kora Kádár-kori fejezetét, az 1960-as évek auschwitzi magyar kiállításainak újra felfedezett képzőművészeti anyagát mutatja be.

Az egykori koncentrációs tábor helyén működő lengyel múzeum 1960-tól kezdődően barakkokat ajánlott fel nemzeti kiállítások számára. A Blinken OSA Archivum munkatársai 2004-ben *Auschwitz 1945–1989. Rekonstrukció* címen mutatták be az auschwitzi magyar kiállítások történetét. Ekkor azonban még semmit sem lehetett tudni arról, hogy az 1965-ös, első(nek hitt) kiállítás történeti anyagának illusztrációjaként a szervezők megrendelték azt a mára teljesen elfeledett, monumentális képzőművészeti anyagot, amelyet jelen kiállítás rekonstruál.

Az 1965-ös auschwitzi tárlat Makrisz Agamemnon mauthauseni magyar emlékműve (1959–64) után a korszak második nagyszabású, a holokaust emlékezetét érintő állami projektje volt. A kiállítás és az ott szereplő művek (Hincz Gyula, Kass János, Kondor Béla, Konecsni György, Konfár Gyula, Martsa István, Péri József, Somogyi József, Szász Endre, Varga Imre művei — szemben Barabás Tibor visszautasított szobrával) egy olyan történeti elbeszélést jelenítettek meg, amelyben a hangsúly az antifasizmusra helyeződött, különös tekintettel a kommunisták ebben játszott szerepére, akiket a hatalom saját elődeinek és legitimációs forrásnak tekintett. Bár a megbízott művészek egyike sem rendelkezett a holokausztról saját tapasztalattal, az áldozatok alakja és nézőpontja így is megjelent mind a művek között, mind a sajtóban, formálva ezáltal a holokaust nyilvános emlékezetét.

Az alkotások azonban hamarosan eltűntek szem elől: 1979-ben használt kiállítási dekorációként egy magyarországi múzeum raktárába kerültek, többségük ott is maradt

egészen mostanáig. A jelentésüket és funkciójukat vesztett művek történetét, eredeti témáját és kontextusát rekonstruálja a mostani kiállítás.

A történeti kutatás csak nemrég tárta fel, hogy az 1965-ös tárlatot megelőzte egy kisebb kiállítás 1960-ban. A mostani rekonstrukciót előkészítő kutatás során bizonyosodott be, hogy a képzőművészet ezen is szerepet kapott: túlélő női művészek (Lukács Ágnes és Káldor Rózsa) közvetlenül háború után készült munkáit állították ki, amelyek tanúságtételként, a történeti elbeszélés hiteles illusztrációiként voltak értelmezhetőek. Sikerült az 1960-as tárlathoz kötni továbbá egy teljesen ismeretlen, Hitlert vámpírként ábrázoló nagyméretű festményt is, és azonosítani a kompozíció alapjául szolgáló művet, a később „nácivadászként” ismertté váló Simon Wiesenthal korai rajzát.

Mindkét 1960-as évekbeli kiállításról teljes mértékben hiányzott a roma holokauszt témája. Ezt ellensúlyozandó, jelen kiállítás bemutatja a legkorábbi, roma értelmiségiek kezdeményezésére készült hazai művet, Jovánovics György 1974-es, végül meg nem valósult absztrakt emlékműtervét.

Az auschwitzi magyar kiállítások vizsgálata rávilágít arra, milyen fontos szerepet játszott a képzőművészet mind tanúságtételként, mind kiállítási dekorációként, valamint alátámasztja azt is, hogy a holokauszt emlékezete a szocializmus korai éveiben is jelen volt a nyilvános térben, habár eleinte csak külföldön és az antifasiszta emlékezetpolitika keretei között.

A 2004-es kiállítás virtuális változata a <http://w3.osaarchivum.org/galeria/auschwitz/> linken érhető el.

A kiállítás a CEU Jewish Studies Program és a Blinken OSA Archivum együttműködésében jött létre.

Sajtóképek:

1. Ismeretlen: *Deportálás*, 1960, Magyar Nemzeti Múzeum
2. Hincz Gyula: *Horthy uralomra jutása (A reakció lovasa)*, 1965, Savaria Múzeum — Szombathelyi Képtár
3. Kass János: *Munkaszolgálat* ([?], jobbra); *Nyilasok által elkövetett tömeggyilkosság a Duna-parton* (balra), 1965, Savaria Múzeum — Szombathelyi Képtár
4. Kondor Béla: *Auschwitz: Appell!!!*, 1965, Savaria Múzeum — Szombathelyi Képtár
5. Szász Endre: *Zsidó férfi sárga csillaggal*, 1965, Savaria Múzeum — Szombathelyi Képtár
6. Konfár Gyula: *Ellenállás a táborban (Foglyok a koncentrációs táborban)*, 1965, Savaria Múzeum — Szombathelyi Képtár
7. Konecsni György: *Felszabadulás (Férfi és nő gyerekekkel és békegalambbal)*, 1965, Savaria Múzeum — Szombathelyi Képtár
8. Jovánovics György: *Cigány holokauszt emlékműterv I.*, 1974, magángyűjtemény
9. A kiállítás arculata: animáció, grafikus: Erdélyi Sarolta Ágnes
10. A kiállítás arculata: magyar plakát, grafikus: Erdélyi Sarolta Ágnes, Illés Hajnalka
11. A kiállítás arculata: angol plakát, grafikus: Erdélyi Sarolta Ágnes, Illés Hajnalka

Blinken OSA Archivum | Centrális Galéria | 1051 Budapest, Arany János utca 32.

kedd—vasárnap: 10:00—18:00

(Zárva a Verzió Filmfesztivál alatt, november 23—25.)

További információ: Bertalan Nóra | bertalan@ceu.edu | +36 30 271 2709

szervezők:

centrális
Galéria

partnerek:

